

Otoczenie makroekonomiczne euro w Polsce

Celem artykułu jest określenie wpływu wprowadzenia wspólnej waluty euro w krajach należących do Unii Europejskiej na sytuację gospodarczą Polski. W związku z tym będzie rozpatrywane zarówno otoczenie prawne, jak i otoczenie makroekonomiczne związane z wprowadzeniem wspólnej waluty w 12 krajach UE. Przez pojęcie otoczenia makroekonomicznego należy rozumieć następujące składniki:

- międzynarodowy przepływ towarów;
- inwestycje zagraniczne w Polsce;
- struktura gospodarcza Polski;
- polityka fiskalna i monetarna prowadzona w Polsce.

Każdy z elementów otoczenia makroekonomicznego zostanie przedstawiony osobno. Ponadto zostanie określony wpływ wprowadzenia wspólnej waluty na prawo w Polsce.

Przedmiotem analizy tego artykułu jest określenie makroekonomicznej sytuacji gospodarczej Polski wynikającej z wprowadzenia euro, czyli wynikających stąd skutków dla Polski jako państwa, a także poszczególnych jego podmiotów (przedsiębiorstw, banków itd.). W artykule zostanie pokazany ogromny wpływ wprowadzenia euro w 12 krajach UE na sytuację makroekonomiczną i prawną. Wprowadzenie euro wiąże się m.in.:

- ze zmianami w prawie;
- ze zmianami wynikającymi z prowadzonej polityki handlowej zarówno państwa polskiego, jak i polskich przedsiębiorstw działających na arenie międzynarodowej;
- ze zmianami w działaniu sektora bankowego.

1. Euro a otoczenia prawne

Międzynarodową rolę waluty określają w praktyce trzy zasadnicze czynniki, a mianowicie:

- rozmiary gospodarki obszaru walutowego;
- polityka gospodarcza kraju lub krajów danej waluty;
- efektywność i konkurencyjność krajowych rynków finansowych.

Strefa obowiązywania euro jest porównywalna ze Stanami Zjednoczonymi, co ilustrują tab. 1–3.

Tabela 1. Dane demograficzne o Eurolandzie¹ i Stanach Zjednoczonych z 1999 r.

	Powierzchnia (tys. km ²)	Ludność (tys.)
Euroland	3 192,8	310 000
USA	9 629	275 562

Źródło: *First results of the demographic data collection for 1999 in Europe, Statistics in Focus, Population and Social Soudition 10/2000, EUROSTAT.*

Tabela 2. Produkt krajowy brutto w Unii Europejskiej i Stanach Zjednoczonych w latach 1995–1999

	Wartość PKB (mld ecu/euro)		Udział w PKB UE – 15 (%)		Roczne zmiany PKB (%)	
	1995	1999	1995	1999	1999/1998	1999/1995
UE-15	6 579,0	7 967,4	100,0	100,0	2,3	2,3
USA	5 657,9	8 684,9	86,0	109,0	4,2	4,2

Źródło: *Gross Domestic Product 1999 – First results, Statistics in Focus, Economy and Finance 25/2000, EUROSTAT, oraz The GDP of the candidate countries – Annual data for 1999, Statistics in Focus, Economy and Finance 29/2000, EUROSTAT.*

Tabela 1 obrazuje aspekt demograficzny w związku z wprowadzeniem euro w 12 krajach należących do Unii Europejskiej, tzw. Eurolandu, i porównanie w tym zakresie ze Stanami Zjednoczonymi, z którym to krajem Unia Europejska jako całość konkuruje na rynkach światowych. Na podstawie tej tabeli można stwierdzić, że obszar obowiązywania euro jest porównywalny z obszarem Stanów Zjednoczonych, jeśli chodzi o aspekt demograficzny, natomiast powierzchniowo euro obowiązuje na obszarze trzykrotnie mniejszym od obszaru USA. W tab. 2 porównano osiągane wartości i dynamikę PKB w Eurolandzie i Stanach Zjednoczonych. Na podstawie danych należy stwierdzić, że Stany Zjednoczone mają większą dynamikę wzrostu PKB (4,2% w stosunku do 2,3%), a mimo to osiągnięta wartość PKB jest porównywalna w obu obszarach. W tab. 3 zamieszczone są dane przed-

¹ Euroland – 12 krajów należących do Unii Gospodarczej i Walutowej, czyli Austria, Belgia, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Luksemburg, Niemcy, Portugalia i Włochy.

Tabela 3. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca w Unii Europejskiej i w wybranych krajach w latach 1995 i 1999

		Według kursów nominalnych (ecu/euro)				Według parytetu siły nabywczej			
				UE=100		(PPS)		UE=100	
		1995	1999	1995	1999	1995	1999	1995	1999
UE-15		17 600	21 100	100	100	17 600	21 100	100	100
Wybrane kraje	Norwegia	25 700	32 200	146	153	21 100	26 600	120	126
	Szwajcaria	33 600	34 100	191	162	23 400	27 200	133	129
	USA	21 500	31 800	122	151	26 200	32 700	149	155
	Japonia	31 300	32 200	178	153	20 300	22 900	115	109

Źródło: *Gross Domestic Product 1999 – First results*, Statistics in Focus, Economy and Finance 25/2000, EUROSTAT, oraz *The GDP of the candidate countries – Annual data for 1999*, Statistics in Focus, Economy and Finance 29/2000, EUROSTAT.

stawiające PKB w ujęciach: według kursów nominalnych i według parytetu siły nabywczej przypadającej na jednego mieszkańca w UE-15 i krajach, które stanowią konkurencję dla Unii Europejskiej (Norwegii, Szwajcarii, USA, Japonii). Na podstawie wspomnianych danych można stwierdzić, że UE osiąga gorsze wyniki w porównaniu z krajami, które stanowią dla niej bezpośrednią konkurencję. Wobec tego można stwierdzić, że sama skala gospodarki strefy euro nie wystarczy do zapewnienia międzynarodowej roli euro. Polityka gospodarcza Unii Gospodarczo-Walutowej musi zapewnić stabilność euro, która w największym stopniu będzie zależała od wiarygodności polityki pieniężnej Europejskiego Systemu Banków Centralnych. Wiarygodność ta jest uzależniona od wielu czynników, wśród których istotne znaczenie ma stopień niezależności od banku centralnego².

Pieniądz jest dzisiaj, oprócz aspektów czysto ekonomicznych, przede wszystkim prawnym elementem rzeczywistości. W momencie wprowadzenia euro w 12 krajach europejskich konieczne było dostosowanie prawa we wszystkich krajach, w tym oczywiście i w Polsce. Reguluje to Ustawa z dnia 25.05.01 o skutkach wprowadzenia w niektórych krajach-państwach członkowskich Unii Europejskiej wspólnej waluty. Weszła ona w życie 1 stycznia 2002 r. Dotyczy przede wszystkim konsekwencji wprowadzenia eurowaluty dla polskiego porządku prawnego i obrotu gospodarczego z zagranicą. Rozstrzyga najważniejsze zagadnienia związane z wprowadzeniem euro, a mianowicie:

- kwestie waluty, w jakiej mają być spełnione świadczenia;
- poszanowania zasad ciągłości umów;
- stosowania obowiązkowych kursów wymiany walut narodowych na euro;
- zasad zaokrąglania;
- wymiany banknotów i monet.

² Por. J. Borowiec, *Unia ekonomiczna i walutowa – historia, podstawy teoretyczne, polityka*, Wrocław 2001, s. 200.

W załączniku ustawy znalazła się tabela (tab. 4) informująca o sposobie wymiany walut narodowych na euro.

Tabela 4. Kursy euro w stosunku do walut narodowych

Austria	szylingów austriackich	(ATS)	13,7603
Belgia	franków belgijskich	(BEF)	40,3399
Finlandia	marek fińskich	(FIM)	5,94573
Francja	franków francuskich	(FRF)	6,55957
Grecja	drachm greckich	(GRD)	340,750
Hiszpania	peset hiszpańskich	(ESP)	166,386
Holandia	guldenów holenderskich	(NLG)	2,20371
Irlandia	funtów irlandzkich	(IEP)	0,787564
Luksemburg	franków luksemburskich	(LUF)	40,3399
Niemcy	marek niemieckich	(DEM)	1,95583
Portugalia	eskudo portugalskich	(PTE)	200,482
Włochy	lirów włoskich	(ITL)	1936,27

Źródło: Dz.U. Nr 63, poz. 640 z 2001 roku.

Równocześnie we wspomnianej ustawie zostały zdefiniowane kluczowe pojęcia, tj.:

1) waluty obcej rozumianej jako waluta wymienialna, będąca prawnym środkiem płatniczym w państwach członkowskich UE należących do Unii Gospodarczej i Walutowej;

2) euro – wspólnej waluty państw członkowskich UE należących do Unii Gospodarczej i Walutowej;

3) banku oznaczającego bank krajowy oraz oddział banku zagranicznego w rozumieniu ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku Prawo bankowe, które posiadają uprawnienia do wykonywania obrotu dewizowego.

Jedną z konsekwencji wprowadzenia do obrotu euro w krajach należących do Unii Gospodarczej i Walutowej było określenie, w jakiej walucie ma zostać spełnione świadczenie pieniężne na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Jeżeli wartość świadczenia pieniężnego była wyrażona w walucie narodowej, a termin spełnienia tego świadczenia przypadał po 31 grudnia 2001 r., to świadczenie to powinno być spełnione w euro. Równocześnie w euro powinna być wyrażona wartość zabezpieczenia spełnienia danego świadczenia. Wyrazem liberalizacji ustawy z 25 maja 2001 r. była możliwość spełnienia świadczenia w walucie narodowej, gdy termin tego świadczenia przypadał w okresie między 1 stycznia 2002 r. a 28 lutego 2002 r. Ta możliwość dotyczyła zarówno świadczeń gotówkowych, jak i bezgotówkowych. Wyłączone z tej możliwości były banki. Równocześnie z wprowadzeniem euro w krajach Unii Gospodarczej i Walutowej ban-

ki miały obowiązek przeliczenia walut narodowych zgromadzonych na rachunkach dewizowych na euro. Przeliczenia tego dokonywały banki prowadzące operacje dewizowe. Przy dokonywaniu przeliczenia zmiany były dokonywane według stanu kont na dzień 1 stycznia 2002 r. Za wspomniane przeliczenia banki nie pobierały ani prowizji, ani innych opłat, a ustalenie wysokości świadczenia w euro nastąpiło z zaokrągleniem do dwóch miejsc po przecinku.

Pojawiające się obawy wśród klientów banków i innych instytucji finansowych, dotyczące wykorzystania obowiązku konwersji do zmiany warunków umów, zostały rozwiane przez zapewnienie w art. 6, że nie mogły stanowić podstawy do wypowiedzenia, odstąpienia lub zmiany pozostałych warunków umowy zawartej przed 1 stycznia 2002 r. W szczególności zapis ten gwarantował utrzymanie uzgodnionego oprocentowania. Wyjątek stanowiło oprocentowanie rachunków bankowych. Banki miały możliwość zmiany oprocentowania, z tym że zmiana taka nie mogła powodować dla klientów banków pogorszenia efektywnych warunków oprocentowania depozytów.

Kolejnym, po ustawie, przepisem prawa polskiego, który określił porządek prawny po wprowadzeniu euro, było Zarządzenie Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 7 grudnia 2001 r. Określiło ono, jakie waluty obce należy uznawać za wymienne. Zarządzenie to potwierdziło status euro jako waluty wymiennej w Polsce. Wspólny pieniądz europejski uzyskał ten status trzy lata wcześniej, gdy wprowadzono euro bezgotówkowe. Zarządzenie prezesa NBP określiło, że wszystkie płatności gotówkowe i bezgotówkowe denominowane lub zlecone w jednej z dwunastu walut narodowych Eurolandu po 31 grudnia 2001 r. stały się nielegalne. „Użycie dawnych walut narodowych w instrukcji płatniczej, produkcie finansowym, kontrakcie handlowym, w zapisie w księgach rachunkowych, sprawozdawczości, rozliczeniu z fiskusem jest zakazane! Wszelkie czynności oraz instrumenty prawne, posługujące się po 31 grudnia 2001 r. nieistniejącymi walutami, będą nieważne”³.

2. Euro a otoczenie makroekonomiczne

Celem wprowadzenia euro w 12 krajach UE było skorzystanie z korzyści płynących z czterech swobód:

- przepływu towarów,
- przepływu usług,
- przepływu osób,
- przepływu kapitału,

które składają się na Jednolity Rynek. Skróconą wersję zalet i wad wynikających z wprowadzenia euro przedstawia tab. 5. Większość danych zawartych w tej ta-

³ *Przedsiębiorco, pamiętaj!*, „Gazeta Wyborcza” z 18.12.2001 r.

Tabela 5. Zalety i wady wprowadzenia euro

Zalety	Wady
<ul style="list-style-type: none"> – możliwość porównania cen członkowskich płac w państwach członkowskich wyrażonych w tej samej walucie – euro – wyeliminowanie wymiany waluty podczas podróży za granicę – możliwość zakładania rachunków bankowych i lokowania pieniędzy w dowolnym państwie członkowskim – zlikwidowanie ryzyka kursowego, które ogranicza wymianę handlową i inwestycje zagraniczne, a tym samym przyczynia się do ograniczenia zatrudnienia – zniesienie konkurencji między walutami krajowymi – oszczędność związana z wymianą walut (ok. 15 mld euro rocznie) – zwiększenie wiarygodności krajów strefy euro – obniżenie poziomu rezerw walutowych – wyrównanie stóp procentowych 	<ul style="list-style-type: none"> – możliwość pojawienia się konfliktu interesów krajowych z celami ponadnarodowymi, gdyż jedna polityka monetarna skierowana jest do państw znajdujących się w zróżnicowanej sytuacji gospodarczej – pojawienie się kosztów dostosowania przedsiębiorstw wynikających m.in. z prowadzenia rachunkowości w nowym systemie i zmianami oprogramowania komputerowego wewnątrz przedsiębiorstw – istnienie kosztów związanych z podwójnym oznaczeniem cen towarów (w walucie narodowej i euro, jednocześnie)

Źródło: opracowanie własne.

beli nie wymaga weryfikacji, gdyż są związane z uproszczeniami dotyczącymi podróżowania w ramach krajów, które wprowadziły euro, pojawieniem się możliwości porównania dochodów mieszkańców poszczególnych krajów należących do Eurolandu czy swobodzie przepływu kapitału w ramach tej struktury. Jednakże określenie oszczędności związanych z wprowadzeniem euro jest sporne. W zależności od metodologii przeprowadzonego obliczenia wartość uzyskanych oszczędności jest różna, a w tab. 5 jest zamieszczona jedynie wartość przybliżona, która zostanie zweryfikowana dopiero po pewnym czasie od wprowadzenia euro. Jeśli natomiast chodzi o wyrównanie stóp procentowych oraz obniżenie poziomu rezerw walutowych, to można powiedzieć, że stało się to już faktem. Ponieważ wprowadzenie euro wiąże się ze zniknięciem 12 walut narodowych, więc utrzymywanie rezerw walutowych w walutach narodowych krajów Eurolandu stało się niekonieczne, a tym samym poziom rezerw dewizowych został zmniejszony. Wyrównywanie natomiast stóp procentowych w krajach Eurolandu jest związane z prowadzeniem polityki monetarnej nie przez banki narodowe, ale przez bank centralny dla Eurolandu i przejęcie przez banki narodowe jedynie formy oddziaływań banku centralnego, który swoimi decyzjami wpływa na wysokość stóp procentowych na terenie Eurolandu. Jeśli natomiast chodzi o wady, to dotyczą przede wszystkim kosztów wprowadzenia euro na terenie 12 krajów UE. Kosztów, które muszą zostać poniesione przez przedsiębiorstwa z Eurolandu

w wyniku zniknięcia 12 walut narodowych. Możliwość pojawienia się konfliktów interesów krajowych z celami ponadnarodowymi jest związana z możliwością kierowania polityką monetarną, która jest kreowana przez bank centralny, a nie jak do chwili obecnej przez banki narodowe.

Poza wspomnianymi zaletami i wadami wprowadzenia euro należy rozpatrzeć jeszcze wpływ tych zmian na politykę makroekonomiczną państw, obejmującą:

- przyływy towarów,
- inwestycje zagraniczne,
- strukturę gospodarczą,
- politykę fiskalną i monetarną.

2.1. Międzynarodowy przepływ towarów

Wprowadzenie wspólnej waluty ma znaczny wpływ na poziom handlowej wymiany międzynarodowej. Przez handel międzynarodowy rozumie się najczęściej przepływ towarów i usług (jednym z postulatów związanych z jednolitym rynkiem jest swoboda przepływu towarów i usług). Odzwierciedleniem potencjału gospodarczego danego kraju jest wysokość międzynarodowych obrotów handlowych. Ich dynamika jest opisywana i mierzona za pomocą dwóch wskaźników: wolumenu (relacja importu w stosunku do eksportu) oraz cen⁴ (*terms of trade*).

Często w zestawieniach opisujących wymianę handlową pomija się międzynarodowy przepływ usług. Wynika to przede wszystkim z trudności związanych z istnieniem i rejestrowaniem danych dotyczących przepływu usług. Mimo to dostępne dane statystyczne wskazują na rosnące znaczenie usług w wymianie międzynarodowej. Dla Polski w 2003 r. międzynarodowe usługi stanowiły 13% całości obrotów towarowych i utrzymywały się na tym poziomie w latach 90.

Ponadto na podstawie dostępnych danych można stwierdzić, że w handlu usługami w latach 90. główną pozycją obrotu pomiędzy Polską a UE był transport, szczególnie w eksporcie, oraz usługi dla biznesu – w wypadku polskiego importu. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego łączna wartość obrotów towarowych Polski z Unią Europejską wyniosła w 2000 r. 52 mld dolarów. Całość obrotów handlowych między Polską a UE w latach 90. ilustruje tab. 6.

Cechami charakterystycznymi dla handlowej wymiany (tab. 6) była przewaga importu nad eksportem, co oddaje wskaźnik *coverage ratio* (*CR*), który określa poziom pokrycia importu eksportem. Należy zauważyć, że niekorzystna dla Polski tendencja spadku wskaźnika *CR* uległa odwróceniu w ostatnich dwóch latach (1998/1999, 1999/2000), kiedy to możemy zaobserwować zmniejszenie deficytu handlowego Polski w obrotach z UE i wzrostu wspomnianego wskaźnika. Duże znaczenie krajów UE w handlu zagranicznym Polski było wynikiem wysokiego wzrostu wzajemnych obrotów oraz spadku wymiany Polski z krajami

⁴ *Terms of trade* to stosunek cen w eksporcie do cen w imporcie.

Tabela 6. Charakterystyka obrotów handlu zagranicznego Polski z UE w okresie 1990–2000

Rok	Eksport (Ex)		Import (Im)		Coverage ratio ⁵ Ex/Im × 100 (w %)	Saldo (w mld USD)
	wartość (w mld USD)	okres poprzedni = 100%	wartość (w mld USD)	okres poprzedni = 100%		
1990	6,34	–	4,18	–	151,7	2,16
1991	8,30	131	7,71	185	107,1	0,59
1992	7,65	92	8,46	110	90,4	–0,81
1993	8,95	117	10,78	127	83,0	–1,83
1994	11,93	133	14,09	131	84,7	–2,16
1995	16,04	135	18,78	133	85,7	–2,47
1996	16,20	101	23,74	126	68,2	–7,54
1997	16,53	102	27,00	114	61,2	–10,47
1998	19,27	117	31,03	115	62,1	–11,76
1999	19,33	100	29,83	96	65,8	–10,50
2000	22,14	115	29,95	100	73,9	–7,81

Źródło: Rocznik statystyczny Polski za lata 1990–2000, GUS, Warszawa 2001.

dawnego bloku socjalistycznego. Było to przede wszystkim efektem zmiany geograficznej orientacji stosunków handlowych, wynikającej z transformacji polityczno-gospodarczej Polski.

Rynek usług można scharakteryzować przez: niepodzielność i nieprzenośność. Jest to związane z tym, że usługi są zazwyczaj świadczone na miejscu i występuje bezpośredni kontakt usługodawcy i konsumenta. W związku z tym stworzenie zintegrowanego rynku usług sprowadza się do możliwości przepływu osób świadczących usługi między różnymi krajami oraz podejmowania pracy w różnych krajach. Ustawodawstwo, które stało do tej pory na przeszkodzie, zostało zmienione, czego efektem było transgraniczne świadczenie usług oraz możliwość – przynajmniej czasowego – pobytu osób fizycznych w poszczególnych krajach wspólnoty, co w oczywisty sposób było efektem wprowadzenia waluty euro. Przyniosło to poszczególnym krajom wiele korzyści.

W związku z coraz wyraźniejszą tendencją uzależnienia Polski od UE w handlu zagranicznym pojawiła się tendencja do odwrócenia tej zależności, a przynajmniej osłabienia jej wpływu na sytuację gospodarczą Polski w wyniku zmian gospodarczych UE. Wzrost uzależnienia Polski od UE w handlu zagranicznym utrzymywał się do 1996 r., kiedy to powstało porozumienie między Polską, Czechami i Węgrami dotyczące wolnego handlu tzw. CEFTA (*Central European*

⁵ Coverage ratio oznacza poziom pokrycia importu eksportem.

Free Trade Agreement – Środkowoeuropejskie Porozumienie o Wolnym Handlu). Celem porozumienia było zwiększenie wymiany handlowej między sygnatariuszami porozumienia oraz stopniowe znoszenie ceł między krajami członkowskimi. Obecnie CEFTA ma szerszy zasięg. Obejmuje takie kraje, jak: Bułgaria, Słowenia, Rumunia, a o członkostwo ubiegają się Kraje Bałtyckie, Chorwacja, Macedonia i Ukraina. Efektem podjętych działań jest wzrost w drugiej połowie lat 90. wymiany handlowej między sygnatariuszami porozumienia, a tym samym zmniejszenie uzależnienia polskiej gospodarki od zmian w UE.

Znaczenie Polski w handlu zewnętrznym Unii Europejskiej jest oczywiście dużo mniejsze. Jednakże w porównaniu z sytuacją z początku lat 90. znaczenie Polski wzrosło i w 1999 r. była ona czwartym krajem co do wartości sprzedaży odbiorcy unijnego eksportu oraz dziewiątym dostawcą na unijny rynek, podczas gdy na początku lat 90. była poza pierwszą dziesiątką partnerów UE. Oczywiście wydaje się fakt, że położenie geograficzne Polski wpływa na wymianę handlową, co nie wymaga komentarza. Trzeba także zwrócić uwagę na strukturę geograficzną handlu polskiego z krajami UE (tab. 7).

Tabela 7. Struktura geograficzna polskiego handlu zagranicznego z krajami UE w 2000 r. (w %)

	Ogółem	Niemcy	Włochy	Francja	Holandia	Wlk. Brytania	Inne
Eksport	100	49,9	9,0	7,4	7,2	6,4	20,1
Import	100	39,1	13,6	10,5	5,8	7,3	23,7

Źródło: *Rocznik statystyczny handlu zagranicznego 2001*, GUS, Warszawa 2001, s. 282.

Na podstawie tab. 7 można stwierdzić, że głównymi partnerami handlowymi Polski są Niemcy, Włochy, Francja, Holandia i Wielka Brytania. Cztery pierwsze wprowadziły euro i są uczestnikami Eurolandu, a tym samym wpływ wprowadzenia waluty euro dla Polski miał duże znaczenie w wymianie gospodarczej (znacznie to uprościło działania podejmowane w ramach handlu zagranicznego). Biorąc pod uwagę charakter polskiego handlu zagranicznego, można stwierdzić, że polski eksport opiera się głównie na produktach o relatywnie niższym stopniu uszlachetnienia, takich jak metale szlachetne i wyroby wytwarzane w oparciu o dostępne w Polsce surowce lub na bazie taniej siły roboczej, drewno i produkty z drewna, nieprzetworzone produkty rolne i produkty mineralne. Natomiast w związku z przeobrażeniami gospodarczymi Polski w latach 90. główne pozycje importowe stanowiły maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny (w większości półfabrykaty).

W zakresie transakcji kapitałowych pomiędzy Polską a zagranicą w latach 90. uwagę zwraca szybki wzrost dopływu kapitału zagranicznego do Polski. Według danych GUS-u w 1999 r. saldo transakcji finansowych (głównie w postaci inwestycji bezpośrednich, portfelowych, obrotów kredytowych) ukształtowało się na poziomie 7,8 mld dolarów. Pod względem wartości główne miejsce zajmowały

inwestycje bezpośrednie. Według danych NBP zobowiązanie Polski z tytułu zagranicznych inwestycji bezpośrednich, tzn. w pewnym uproszczeniu ich skumulowana wartość netto wyniosła na koniec 1999 r. 26 mld dolarów. Głównymi inwestorami zagranicznymi były: Holandia, Niemcy i Francja (które również są uczestnikami Eurolandu), które zainwestowały blisko 80% tej sumy. Inwestorzy byli aktywni przede wszystkim w przemyśle (przemysł rolno-spożywczy, samochodowy) oraz w sektorze usług finansowych.

2.2. Inwestycje zagraniczne

Mimo trwającej od przeszło dziesięciu lat transformacji społeczno-gospodarczej, istotnym problemem rozwoju gospodarczego Polski jest krajowa struktura produkcji. Różni się ona od struktur współczesnych krajów wysoko rozwiniętych. Dostosowania w tym zakresie są niezbędne nie tylko po to, aby wykorzystać szanse związane z integracją, ale też by nie ponieść wysokiego kosztu znalezienia się na peryferiach UE. W tym kontekście warto zwrócić uwagę na pozytywną rolę, jaką odgrywają w Polsce zagraniczne inwestycje bezpośrednie. Jest to związane przede wszystkim z napływem do Polski szczególnej wiedzy (*know-how*), co wpływa na efektywność przedsiębiorstw i wzrost konkurencji na rynku polskim. Niejako w sposób pośredni inwestycje mogą mieć wpływ na strukturę polskiego eksportu w przyszłości oraz na rozwój samego handlu między Polską a resztą świata. Według szacunków Klubu Brukselskiego Polska potrzebuje obecnie na modernizację importu kapitału od 10 do 15 mld USD rocznie przez 10–20 lat, przy czym połowa tej sumy powinna być pokryta kredytami zagranicznymi lub dopływem bezpośrednich inwestycji zagranicznych (tab. 8).

Tabela 8. Wartość inwestycji zagranicznych w Polsce w latach 1990–2001 (w mld dolarów)

Rok	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
USD	0,1	0,3	1,4	2,8	4,3	6,8	14,1	17,7	27,3	35,2	49,4	57,7

Źródło: *Rocznik statystyczny handlu zagranicznego 2001*, GUS, Warszawa 2001, s. 182.

Tabela 8 przedstawia zmiany wartości inwestycji zagranicznych w latach 1990–2001, które wraz ze zmianami w strukturze gospodarczej, zaobserwowanymi w tym okresie, pokazują wzrost zainteresowania kapitału zagranicznego inwestycjami w Polsce. Należy podkreślić, że wśród inwestorów zagranicznych pochodzących z UE największą aktywnością wykazują się firmy niemieckie.

To, co w tab. 8 jest prezentowane w postaci wpływu środków inwestycyjnych do Polski, w perspektywie następnych lat po inwestycji ma przynosić korzyści. W literaturze wskazuje się najczęściej na następujące korzyści:

- możliwość ożywienia koniunktury w gospodarce narodowej (tworzenia nowych miejsc pracy, obniżenie stopy bezrobocia);

- możliwość powiększenia produkcji przeznaczonej na eksport (wzrost wpływów dewizowych, oszczędzanie obcych walut w momencie podjęcia produkcji zastępującej import);

- możliwość częściowej zmiany zadłużenia kraju wobec wierzycieli zagranicznych, które osiąga kraj korzystający z zewnętrznych źródeł finansowania.

Przy wyborze kraju przez inwestora do inwestycji poza obrębem rodzimego kraju znaczenia nabierają następujące elementy:

- relatywnie niskie koszty takich inwestycji,
- niskie koszty siły roboczej,
- pojemność rynków, na których są realizowane inwestycje.

W przypadku Polski należy dodatkowo wymienić dużą dostępność wykwalifikowanej siły roboczej, możliwości zaciągania przez zagraniczne firmy kredytów w polskich bankach, korzystne ulgi podatkowe na początku działalności oraz liberalne zasady transferu zysków za granicę⁶.

2.3. Struktura gospodarcza

Zasadniczym problemem, z jakim w niedługim czasie zetknie się polska gospodarka, jest perspektywa restrukturyzacji gospodarki na tle struktury gospodarczej krajów UE. Zagadnienie to nabiera szczególnego znaczenia w kontekście wprowadzenia wspólnej waluty w krajach Unii Gospodarczej i Walutowej. Badanie przemian strukturalnych w krajach zachodnich umożliwiło wykrycie pewnych prawidłowości. W związku z tym staje się możliwe zrozumienie stopnia przygotowania polskiej gospodarki do integracji z UE. Autorem jednej z takich prawidłowości jest A. Fiszer⁷, który wyróżnił trzy dominujące sektory w gospodarce:

- rolnictwo,
- przemysł i budownictwo,
- usługi.

Podjął on próbę określenia, które z wymienionych dziedzin działalności gospodarczej są charakterystyczne dla poszczególnych etapów rozwoju gospodarczego krajów:

1. Pierwsza faza – gospodarka, w której sektor rolnictwa stanowi 70–80% produkcji i zatrudnienia, jest na niskim szczeblu rozwoju.

2. Druga faza charakteryzuje się wzrostem znaczenia przemysłu i budownictwa, spadkiem udziału w produkcji i zatrudnieniu sektora rolniczego.

3. Trzecia faza, najwyższy stopień rozwoju gospodarczego, charakteryzuje się dynamicznym rozwojem sektora usług, obejmującym: handel, transport,

⁶ A. Limański, M. Syrek, *Integracja ekonomiczna Polski z Unią Europejską*, Difin, Warszawa 2001, s. 112.

⁷ Za: A. Limański, M. Syrek, *op. cit.*, s. 112.

łączność, naukę i oświatę, kulturę, ochronę zdrowia, rekreację, administrację publiczną, finanse i ubezpieczenia, wymiar sprawiedliwości oraz bezpieczeństwo obywateli.

Rozwój gospodarczy w ciągu dziesięcioleci sprawia, że zmieniają się proporcje międzysektorowe w gospodarce, a także struktura popytu rynkowego. Opracowany przez A. Fiszera kierunek ewolucji struktur gospodarczych jest zgodny z prawem Engla⁸ (dochodowa elastyczność popytu jest na ogół niższa od jedności dla dóbr nakładochłonnych (żywność, opał) oraz wyższa od jedności dla dóbr o niskiej nakładochłonności (odzież, dobra przemysłowe trwałego użytku). Ponadto otwartość gospodarki sprzyja rozwojowi handlu zagranicznego i pozyskiwaniu pożądaných dóbr. Według niektórych szacunków⁹ kraje najbardziej rozwinięte gospodarczo osiągną około 2020 r. taki stopień zaawansowania III fazy gospodarki, że sektor usług będzie zatrudniał ok. 80% ogólnego stanu zatrudnienia.

Tabela 9. Struktury wytwarzania PKB oraz zatrudnienia według sektorów gospodarki w Polsce i w niektórych krajach UE (w %), A – udział w PKB, B – udział w zatrudnieniu

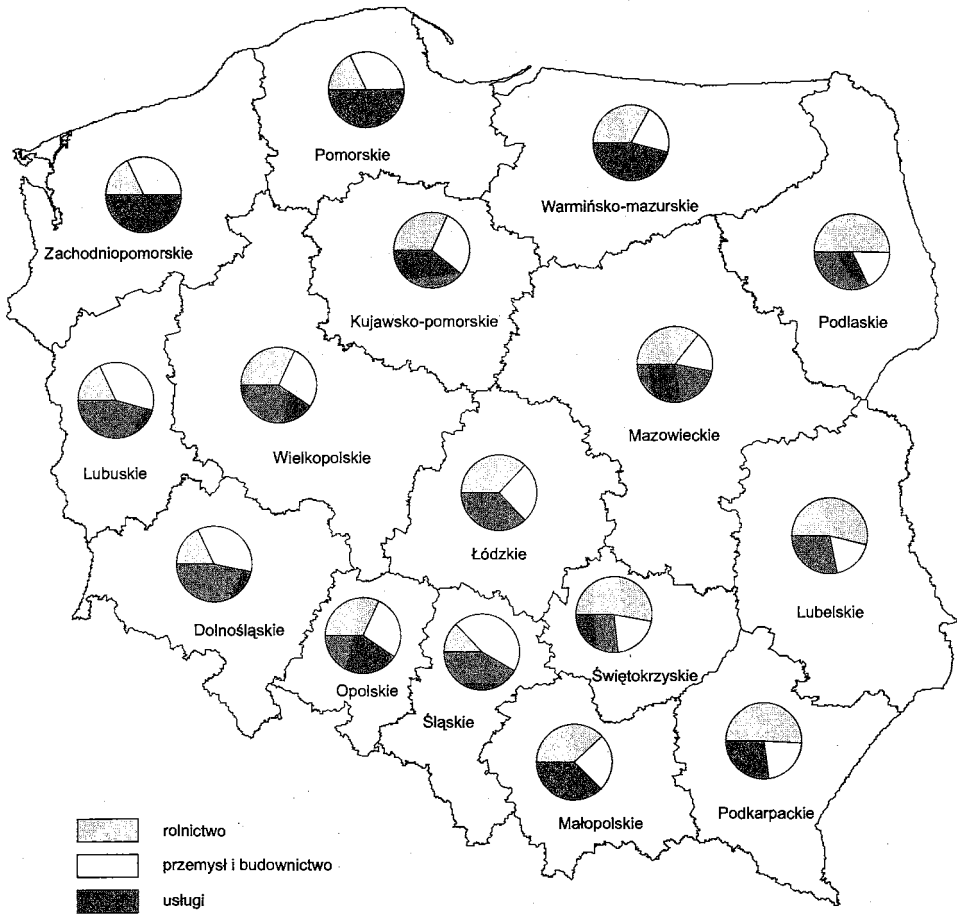
Kraj	Rok	Sektor I		Sektor II		Sektor III	
		A	B	A	B	A	B
Polska	1994	7,0	26,9	55,3	30,8	50,4	42,3
Belgia	1990	1,8	2,7	30,1	28,0	68,1	69,3
Dania	1991	3,5	5,6	23,5	27,3	73,0	67,1
Francja	1992	2,8	5,1	28,6	28,5	68,3	66,4
Holandia	1992	3,6	4,5	28,2	25,2	68,2	70,3
Hiszpania	1989	5,0	10,1	40,0	32,3	55,0	57,6
Niemcy	1992	1,2	3,5	34,5	39,9	64,3	56,6
Włochy	1992	3,1	8,4	32,1	32,0	64,8	59,6
Wielka Brytania	1992	1,6	2,2	28,6	33,3	69,8	64,4

Źródło: *Rocznik statystyczny*, GUS, Warszawa 1995, s. 560 i 584, oraz *World Development Report 1989*, Oxford 1989, s. 114.

W tabeli 9 zawarte są dane dotyczące struktury gospodarczej Polski i wybranych krajów należących do UE. Na jej podstawie można stwierdzić, że w Polsce rolnictwo ma duży udział w strukturze gospodarczej (ok. 27% w sferze zatrudnienia), co jest 2–5 razy wyższe w porównaniu z krajami należącymi do UE. Z kolei usługi, które są głównym komponentem gospodarek wchodzących do III fazy gospodarki, w Polsce są o 50% (w sferze zatrudnienia) niższe niż w krajach UE. Tym samym Polska musi dużo zmienić w swojej strukturze gospodarczej,

⁸ W miarę wzrostu dochodów udział wydatków na żywność w wydatkach ogółem się zmniejsza.

⁹ J. Fourastie, za: A. Limański, M. Syrek, *op. cit.*, s. 114.

Rys. 1. Struktura zatrudnienia według sekcji EKD w Polsce

Źródło: Strona internetowa www.plan.lubelskie.pl z dnia 5.11.03.

aby nadgonić kraje należące do UE. Dokładniej sytuację gospodarczą Polski pod względem jej struktury przedstawia rys. 1. Obrazuje on sytuację poszczególnych województw i tym samym umożliwia zbudowanie gospodarczego wizerunku Polski oraz określenia jego głównych elementów, a także określenie kierunków zmian, jakie muszą zostać wprowadzone, aby struktura gospodarcza Polski upodobniła się do struktury gospodarczej krajów z UE.

W Polsce najbardziej rażąco asymetrię stwarza wysoki udział rolnictwa i stosunkowo niski udział usług w strukturze gospodarki. Dokładne ustalenie skali luki strukturalnej między gospodarką polską a krajami Unii jest znacznie utrudnione ze względu na odmienność systemów statystycznych. Słaby rozwój sektora

usług sprawia, że w dobie obowiązywania Traktatu Rzymskiego należy przywiązywać dużą wagę do jego rozwoju. Jest to związane z utworzeniem w obrębie wspólnoty swobodnego przepływu usług świadczonych przez podmioty różnych krajów. Z czasem Polska powinna zmierzać do zniwelowania dystansu w sferze usług, jaki ją dzieli od krajów Eurolandu.

W związku z trudnościami z ustaleniem wielkości luki strukturalnej, dzielącej Polskę i kraje Unii Gospodarczo-Walutowej, przyjmuje się jedynie ich szacunkowe wielkości. I tak w odniesieniu do poszczególnych gałęzi przemysłu Polski i krajów UE luka ta jest jeszcze większa. Przyjmuje się, że jest ona największa w odniesieniu do przemysłu paliwowo-energetycznego.

Komisja Europejska w Programie Dostosowawczym w odniesieniu do przemysłu uznała za najważniejsze trzy komponenty polityki przemysłowej:

1. Wstępne warunki dostosowawcze: konkurencja, środowisko ekonomiczne, wysoki poziom edukacji, spójność socjalna oraz ochrona środowiska naturalnego.

2. Katalizatory zmian strukturalnych (np. jednolity rynek czy handel międzynarodowy).

3. Instrumenty przyspieszania dostosowawczego (np. rozwój zdolności technologicznych, dynamiczna polityka względem małych średnich firm, lepsza polityka kadrowa).

2.4. Polityka fiskalna i monetarna

Działania podejmowane przez państwo polskie, zmierzające do integracji ekonomicznej z państwami o wyższym poziomie rozwoju gospodarczego, wymagają reform w dziedzinie polityki monetarnej i fiskalnej.

Zanim Polska stanie się członkiem Eurolandu, muszą zostać spełnione tzw. kryteria konwergencji (zbieżności)¹⁰:

– stabilność cenowa: średnia stopa inflacji w roku poprzedzającym badanie dotyczące spełnienia kryteriów spójności nie powinna być wyższa niż o 1,5 punktu procentowego od wskaźnika odnotowanego w trzech najlepszych pod tym względem krajach;

– deficyt budżetowy: udział planowanego lub aktualnego deficytu rządowego w produkcie krajowym brutto (PKB), mierzonym w cenach rynkowych, w roku poprzedzającym badanie nie powinien przekraczać 3%;

– dług publiczny: w roku poprzedzającym badanie udziału tego zadłużenia w PKB mierzonym w cenach rynkowych nie powinien przekraczać 60%;

– stopy procentowe: średnia nominalna długookresowa stopa procentowa nie powinna być wyższa więcej niż o 2 punkty procentowe od stopy procentowej w trzech krajach o najniższym poziomie inflacji w roku poprzedzającym badanie;

¹⁰ Strona internetowa euro.pap.com.pl z dnia 5.11.03.

– udział w mechanizmie kursowym EMS (Europejski System Walutowy)¹¹: brak dewaluacji waluty narodowej w ciągu ostatnich dwóch lat przed decyzją o zdolności przyjęcia przez kraj jednolitej waluty i utrzymanie jej w paśmie wahań kursów walut przewidzianym w ramach mechanizmu kursowego Europejskiego Systemu Walutowego.

Osiągnięcie tych wskaźników pozwoli na przystąpienie Polski do Unii Gospodarczo-Walutowej, co tym samym spowoduje przyspieszenie rozwoju gospodarki polskiej. Zanim to jednak nastąpi, muszą zostać przeprowadzone reformy. Międzynarodowy Fundusz Walutowy doradza rządowi polskiemu m.in. lepsze rozłożenie akcentów między polityką fiskalną a monetarną. Zalecenie to oznacza, że należy zaostrzyć dyscyplinę budżetową i zmniejszyć wydatki rządu, a równocześnie doprowadzić do złagodzenia polityki pieniężnej i obniżenia stóp procentowych, co może umożliwić obniżenie inflacji, a tym samym utrzymanie wysokiego wzrostu gospodarczego. Równocześnie powinny zostać podjęte działania mające na celu wstrzymanie napływu kapitału spekulacyjnego oraz tzw. konsolidację finansów państwowych. Założenia te pozwolą zasilic realny wzrost gospodarczy przy dodatkowym założeniu stałej szybkości obiegu pieniądza.

3. Podsumowanie

Przystąpienie Polski do jednolitego rynku UE będzie wiązać się dla polskich przedsiębiorstw z wieloma korzyściami, a mianowicie oznaczać to będzie:

- wytwarzanie produktów przy wykorzystaniu unijnych norm zharmonizowanych jako najprostszej metody osiągania zgodności i gwarantujących spełnienie obligatoryjnych wymogów bezpieczeństwa;
- możliwość zbytu polskich towarów na terenie całej UE bez konieczności wykonywania dodatkowych badań i certyfikacji produktów na zasadzie wzajemnego uznawania;
- poprawę poziomu technicznego, jakości i nowoczesności produkcji prowadzącej do wzrostu konkurencyjności polskich produktów;

¹¹ 7 lipca 1978 r. w Bremie Rada Europejska postanowiła stworzyć Europejski System Walutowy, który wszedł w życie 13 marca 1979 r. Jego sukces otworzył drogę do stabilizacji walutowej w Europie, co sprzyjało rozwojowi i inwestycjom.

Europejski System Walutowy opiera się na trzech głównych elementach. Są to:

- ecu (dziś euro): pomyślane jako główny element systemu; stanowi on koszyk złożony z walut poszczególnych krajów członkowskich;
- mechanizmy wymiany i interwencji: każda waluta ma swoją oś kursu związaną z euro. Osie kursów służą do sporządzania siatki osi-kursów dwustronnych. Aż do sierpnia 1993 r. margines wahań kursów dwustronnych nie mógł przekraczać 2,25% (wyjątkowo 6%). W następstwie silnych perturbacji na rynku wymiany margines ten rozszerzono do ok. 15%;
- mechanizmy kredytowania: banki centralne zostały zobowiązane do interwencji za pomocą nieograniczonych sum, gdy tylko margines wahań osiągnie limit 15%, aby próg ten nie został przekroczony.

- większe możliwości nawiązywania kontaktów kooperacyjnych między przedsiębiorstwami i pozyskiwania inwestorów unijnych;
- łatwiejszy dostęp towarów polskich na rynek krajów unijnych przez większe możliwości marketingowe;
- handel wewnątrz Unii „bez granic”, tzn. bez kontroli granicznych i opłat celnych;
- lepszej jakości usługi świadczone przez usługodawców i większy wachlarz oferowanych przez nich usług;
- możliwość zatrudniania wysoko kwalifikowanych specjalistów i pracowników pochodzących z państw unijnych.

Wymienione korzyści płyną z pojawienia się czterech swobód (swobody przepływu towarów, swobody przepływu usług, swobody przepływu osób, swobody przepływu kapitału) składających się na Jednolity Rynek.

Bibliografia

- Borowiec J., *Unia ekonomiczna i walutowa – historia, podstawy teoretyczne, polityka*, Wrocław 2001.
- Czarny B., Rapacki R., *Podstawy ekonomii*, Polskie Wydawnictwa Ekonomiczne, Warszawa 2002.
- First results of the demographic data collection for 1999 in Europe*, Statistics in Focus, Population and Social Condition 10/2000, EUROSTAT.
- Gross Domestic Product 1999 – First results*, Statistics in Focus, Economy and Finance 25/2000, EUROSTAT.
- Hall R.E., Taylor J.B., *Makroekonomia. Teoria, funkcjonowanie i polityka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999.
- Limański A., Syrek M., *Integracja ekonomiczna Polski z Unią Europejską*, Difin, Warszawa 2001.
- Przedsiębiorco, pamiętaj!*, „Gazeta Wyborcza” z 18.12.2001 r.
- Rocznik statystyczny*, GUS, Warszawa 1995.
- World Development Report 1989*, Oxford 1989.
- Rocznik statystyczny Polski za lata 1990–2000*, GUS, Warszawa 2001.
- Rocznik statystyczny handlu zagranicznego 2001*, GUS, Warszawa 2001.
- The GDP of the candidate countries – Annual data for 1999*, Statistics in Focus, Economy and Finance 29/2000, EUROSTAT.

Źródła internetowe

- euro.pap.com.pl z 5.11.03
www.plan.lubelskie.pl z 5.11.03
www.pte.pl z 5.11.03
www.ukie.gov.pl z 5.11.03